

Kincs, ami nincs: elásott milliárdok

A feltárásokra költhető állami pénzekért háborúznak a régészek

Az ásatásokra költött milliárdok elosztásának jogáért háborúznak a régészek szakmai szervezetei. A tét, hogy kinek lesz pénze a feltárásokra, terepjáróra, számítógépre. A cechet álló múzeumlátogatók a kiásott leletek töredékét láthatják.

Hiába költött a költségvetés másfél évtized alatt mintegy 25 milliárd forintot a régészeti kutatásokra, a csaknem hétszáz lelőhelyen elvégzett munka eredménye a múzeumok kiállításain és a tudományos publikációkban alig látszik. A négyzetméterenként három-négyezer forint, amit az állam a feltárásokra ad, kevés. Ahhoz azonban elég, hogy a szakmai szervezetek öltre menjenek érte.

Hétmillió négyzetméter ásatási területet tártak fel az állami beruházásoknál 1990 és 2007 között. *Raczky Pál*, az ELTE Régészettudományi Intézet igazgatója szerint a leletmentés négyzetméterenkénti ára egy évtizede 2500 forint volt, ma már megközelíti a négyezret. Az állam pénze 19 csapon folyt el - utal az ELTE tanára arra, hogy a megyei önkormányzatok olykor saját céljaikra használták fel a feltárásokra szánt pénz egy részét. Ehhez a helyi döntéshozóknak csak annyit kellett tudniuk: az ásatások lebonyolítására jogosult megyei múzeum a következő évben mennyi pénzt kap feladataira. Ennek mértékéig ugyanis látszólag következmények nélkül csökkenthették a múzeumok működtetésére szánt összeget. Az ásatásokat az intézmények kigazdálkodták, és így az önkormányzati kasszában is maradt pénz. A látszólag ártatlan költségvetési manőverek azzal jártak, hogy a múzeumok felélték a régészeti kutatásokra kapott pénzt. A kutatók Barkas helyett kisbuszokat, esetenként drága terepjárókat kaptak, és informatikai fejlesztésre is jutott pénz.

Persze az ásatások sem maradtak el. Egymagában az M7-es építésénél - Somogy megyében - több mint egymillió töredék került elő. Az M3-ason Polgár és Ásotthalom térségében ötszörös koncentrikus körárokra, Csőszhalomnál 79 oszlopos ház maradványaira találtak. Egy bronzkori település megőrzése érdekében még a sztráda Tisza-hídját is délebbre helyezték. Az M6-os Baranya megyei szakaszának építésénél, a Szebeny-Mogyorós lelőhelyen a III-IV. században épült római villa romjait találták meg, emiatt a terület felett átívelő völgyhidat hosszabbra kellett építeni.

A gyakorló régészek a munkájukat kísérő furcsaságokról nem szívesen beszélnek. Szerintük a fáraó átka sem olyan veszélyes, mint megbízóik bosszúja. Mint mondják, van olyan múzeumi raktár, ahová védőfelszerelés nélkül nem szabad belépni sem - a levegőben terjedő gombás fertőzés miatt. Más pletykák szerint a katalogizálatlan leleteket időnként "kisebb trükkökhöz" veszik igénybe. Némi pénzért például a raktárakból kihozott leleteket egy-egy beruházás területén csak azért ássák el, hogy újbóli megtalálásuk miatt kötelező régészeti feltárást rendelhessenek el, késleltetve az építkezéseket.

Katalogizálatlan leletből márpedig van elég, az állam pénzén kiásott régiségek nagy részének utógondozására ugyanis szinte sehol nem futotta. A becslések szerint a múzeumok kiállításain alig egy százalékkal találkozhatnak a látogatók. A kezeletlen leletek így jobb híján raktárakban pusztulnak. Megóvásukhoz az államnak kellene a zsebébe nyúlnia.

A helyzeten az sem javított, hogy az ásatások felügyeletét, pályáztatását és további finanszírozását 2007-ben a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat (KÖSZ) vette át a megyei önkormányzatoktól. Nyáron zárják le a következő három év nagyberuházásait megelőző régészeti feltárások földmunkáinak tenderét. A hatmilliárd forintos keret teljes felhasználása esetén csaknem hatmillió négyzetméternyi ásatási területen kell majd elvégezni a feltárásokat megelőző földmunkákat. *Virágos Gábor*, a KÖSZ főigazgatója tisztában van vele, hogy szervezetük működése sértheti a múzeumok és a megyei önkormányzatok érdekeit. Az egyébként alulfinanszírozott, részben a régészeti feltárásokból élő intézményeknek

leginkább az fájhat, hogy az állami nagyberuházásokért felelős Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő (NIF) Zrt. nem közvetlenül nekik, hanem a KÖSZ-nek utalja át a régészeti feltárássra fordítandó pénzt. Így csak az a múzeum kap pénzt, amelyik valóban el is végzi a feladatait. Szakértők szerint 2007 előtt az ásásokra sajátos vállalkozói "szövetségek" jöttek létre: pár múzeum például még a régészeti szakmunkákat is földmunkáscégekkel végeztette el, a pályázatos kiválasztási eljárás pedig csak formális volt.

Elutasítja a megyei múzeumokat illető kritikákat *Gaál Attila*. A Tolna megyei Wosinsky Mór Múzeum igazgatója szerint az esetleges visszaélési kísérleteket sikerült megakadályozni. A Megyei Múzeumok Igazgatóságainak Szövetségének elnökségi tagja állítja: el tudnak számolni a NIF-től kapott pénzzel. A Tolna megyei múzeum úgy gazdálkodott, hogy a feltárással mellett az utómunkákra is futotta. Ugyanakkor Gaál Attila szerint a kiállítások szervezésének 70-80 millió forintos költségét nem a feltárással kapott pénzből kell kigazdálkodni.

A szakember a KÖSZ működését az önkormányzati és a kulturális örökségvédelmi törvénnyel ellentétesnek tartja, mivel nem szabadna elvonni azokat a feladatokat, amelyekért korábban a megyei múzeumokat létrehozták. A lelőhelyeken a helyi kutatóknak kellene ásásokat végezniük, és nem idegeneknek - mondja a szakember. A múzeumok vezetői állítják: a KÖSZ megalakulása óta nem láttak ásási dokumentációt. Míg a múzeumok az állami nagyprojektekből végleg kiszorulhatnak, addig a mindössze 86 saját régésszel dolgozó szakszolgálat nem bír a munkákkal.

A régészek egy ideig még nem ássák el a csatabárdot. Az autópályák nyomvonalán feltárt hétszázon kívül még csaknem 50 ezer lelőhelyet ismernek, ezek hosszú évekre biztosítják a munkát, és teremtenek alkalmat a vitára a múzeumok, állami szakhatóságok, kutatók között. Ráadásul további 150 ezer olyan lelőhely lehet hazánkban, amelyről nincsenek pontos adatok, de a következő évek nagyberuházásainál valószínűleg előkerülnek majd.

Feltárással egy autópályá-építésnél. Kevesen láthatják a milliárdok eredményét

Népszabadság - Kiss Dániel